ISO 9001-2000

WORLD DISCOVERY KAZAKHSTAN

#1 (46) 2014

Страницы истории

Таинственный голос КОБЫЗА...

Актуальная тема

Мир коренных и малых народов Евразии:
вчера, сегодня, завтра

Традиции

ТУСАУСЕКЕР, нити судьбы или небольшие открытия конкурса "Шебер"

Жемчужина Азии

ПОЛУОСТРОВ СОКРОВИЩ

Мир глазами казахстанцев

Чудный град НЕСЕБР

2003000021004

ЕУРАЗИЯНЫҢ тұрғылықты және аз халықтарының әлемі:

кеше, бүгін, ертең

Басқа халықтардың тілі мен рухани өмірі үшін күреспей, біз әділетті мемлекет бола алмаймыз!
Б. Ельцин, *Ресейдің бірінші президенті.*

Не заступаясь за язык и духовность других народов, мы не сможем стать справедливым государством!
Б. Ельцин, *Первый президент России.*

We won't become a fair statewithout taking care of other nations language and spirituality!
Boris Yeltsin , *Russia's first president.*

БҮҮ салтанатты түрде жариялаған «Дүние жүзінің тұрғылықты халықтары күнінде», Қырымда АҚШ, Ресей, Украина, Қазақстан, Әзербайжан, Кавказ және посткеңестік кеңістіктің басқа да өңірлерінің өкілдері қатысқан жиын өтті. Әңгіме «Дөңгелек үстелде» аз халықтардың проблемалары: олардың мәдениетінің, тілінің, дәстүрінің және т.б. дамуы туралы болды. Сондай-ақ, әрине адамдар мен халықтардың арасындағы қатынастарды жетілдіру мәселесі маңызды орын алды. Достастықта, бейбіт өмір мен келісімде өмір сүру адамзаттың мыңдаған жылдар бойындағы тақырыбы болып табылады. Ол біздің уақытымызда да өзектілігін жоғалтқан жоқ. Төменде Б.Рүстемовтің осы тақырыпқа арналған баяндамасы берілген.

Мир коренных и малых народов ЕВРАЗИИ:

вчера, сегодня, завтра

На «Дне коренных народов мира» провозглашенной ООН, в Крыму участвовали представители из США, России, Украины, Казахстана, Азербайджана, Кавказа и других регионов постсоветского пространства. Речь шла на «Круглом столе» о проблемах малых народов: о развитии их культуры, языка, традиций и т.д. И, конечно же, важное место имел вопрос совершенствования отношений между людьми и народами. Жить в дружбе, мире и согласии всегда является темой человечества на протяжении тысячелетий. Она актуальна и в наше время. Внизу представляется доклад Б. Рустемова, посвященный этой теме. ого народа Бахытхожа Тулегенулы Рустемов.

Поздравляем автора с 60-летним юбилеем
и 35-й годовщиной творческой деятельности.

The world of native and minority nationalities in EURASIA:

Past, present and future

The UN proclaimed «Day of World's native nationalities» held in Crimea has gathered representatives from U.S.A., Russia, Ukraine, Kazakhstan, Azerbaijan, Caucasus and other regions of former Soviet Union. The «round table» was dicussing problems of minor nations: development of their culture, language, traditions, etc. Apparently, an issue of interpersonal and cross – cultural relationships improvmant took important part. Eternal goal of mankind is to live in friendship, peace and harmony through the millenia. It is relevant up to modern time. Hereinafter you may find a report by B. Rustemov on this subject.

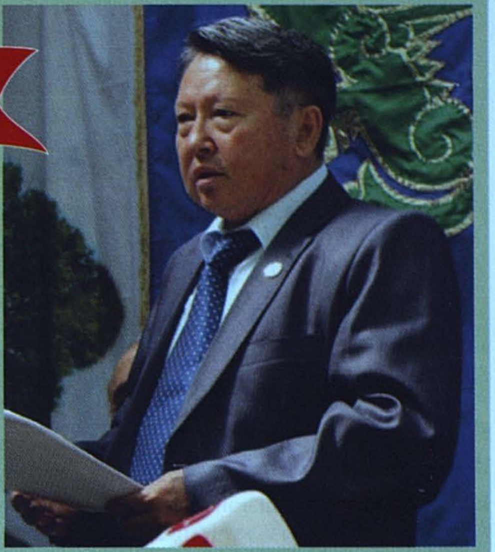

Дүние жүзінің аз және тұрғылықты халықтарының проблемалары бойынша халықаралық конференцияға қатысушылардың алдында сөйленген сөз. Қырым. 2013 ж.

Выступление перед участниками Международной конференции по проблемам малых и коренных народов мира. Крым. 2013 г.

Speech for the International Conference on problems of minor and native nationalities of the world. Crimea. 2013

Адамзаттың тарихы – бұл үздіксіз және өзара байланысты процесс. Барлығы дүние жүзі халықтарының, оның үстіне тұрғылықты және аз (диаспора) халықтарының мәдениетінің байлығына лайықты баға береді.

Қазіргі уақытта тұрғылықты халықтардың саны дүние жүзінде планета халқының 5%-ын құрайтын әлемнің 70 елінде тұратын 370 млн. адаммен бағаланады. Алайда олардың үлесіне кедейшілікте өмір сүретін халықтың 15%-ы келеді. Еуразия аймағында тұратын тұрғылықты халықтардың саны 500 мың адамнан асады немесе халықтың 0,3%-ы, бұл жалпы әлемдік тенденцияның жағымсыздығын растайды.

Жекеленген халықтардың саны қазірде сыни ерекшелікке қол жеткізді: 2000-нан кем адам кеттар, нганасандар, саамдар, юкагирлер; 1000-нан кемі - алеуттер, негидальцтар, орочтар, тофаларлар, челканцтар, чулымцтар; 500-ден азы – таздар, ульттар, энцтар. Ленинград облысында – 300-ден сәл ғана асатын ижорцтер және водь халқының 100-ге жуық ұрпақтары қалған. Псков обласында – 200-ден аз сету бар. Ал Жер бетіндегі керектердің саны тек 4 адам ғана!

Сіздер сияқты мені де тұрғылықты халықтар мен аз халықтардың проблемалары толғандырады. Егер біз оларға назар аудармасақ, егер олардың біз сияқты дамысақ деген тілектерін елемесек, онда, күннің күнінде олардың жер бетінен жойылып кетуіне Құдайдың алдында жауапкершілікте боламыз, ұяты қазіргі заманғы дүние жүзілік қауымдастыққа жүктеледі. БҰҰ осы архимаңызды істің бастамашысы болғандықтан да, осы беделді халықаралық ұйымның осы халықтардың рухани, мәдени, тарихи және әлеуметтік әлеуетінде нақты позитивтік істерді тудыру және қалпына келтіру бойынша бастамасы осы тұрғылықты және аз халықтардың

История человечества – это непрерывный и взаимосвязанный процесс. Все отдают должное богатству культур народов мира, в том числе коренным и малым (диаспоры) народам. В этом большая заслуга ООН перед современной цивилизацией. Этому важнейшему событию должны быть благодарны не только коренные и малые народы, но и государствообразующие нации.

В настоящее время численность коренных народов во всем мире оценивается в 370 млн. человек, проживающих более чем в 70 странах, что составляет 5% населения планеты. Однако на их долю приходится 15% беднейших слоев населения. Численность коренных народов, проживающих на территории Евразии, более 500 тысяч человек, или 0,3% населения, что подтверждает неутешительные общемиро-

Осы жылы (2013 ж.) Қырымда 8-11-тамызда өткен Дүние жүзі тұрғылықты халықтарының халықаралық күніне арналған шаралардың құрметті қонағы және белсенді қатысушысы МЕАТР академигі (Ресей), Еуропа әдебиетшілері конгресінің мүшесі, Дүние жүзі түркі халықтары ассамблеясының мүшесі, «Интернет-кеңістіктегі жазушы» әдеби студиясының (Украина) мүшесі, Қазақстанның Журналистер одағының мүшесі және Қырым татарлары халқының үлкен досы Бақытқожа Төлегенұлы РУСТЕМОВ болды.

В этом году (2013 г.) почетным гостем и активным участником мероприятий, посвященных Международному Дню коренных народов мира, прошедших 8-11 августа в Крыму, был экономист, писатель, академик МЕАТР (Россия), член Конгресса литераторов Европы, член Всемирной Ассамблеи тюркских народов, член литературной студии «Писатель в Интернет-пространстве» (Украина), член Союза журналистов Казахстана и большой друг крымскотатарского народа Бахытхожа Тулегенулы РУСТЕМОВ.

A member of the Literary Studio «Writer in the WEB» (Ukraine), a member of Kazakhstan Journalist Union and great friend of the Crimean Tatar people Bahythozha Tulegenuly RUSTEMOV, who is at the same time an economist, writer, MEATR academician (Russia), European Congress of Writers member and Turkic people World Assembly participant, took part in the events dedicated to International Day of World's Native Nationalities, held this August 8-11(2013) at Crimea in the role of guest of honor and an active participant.

тарапынан аса үлкен құптауға ие болды деп ойлаймын. Ұлы ұлттар мен халықтар тұрғылықты және аз халықтарды жасанды жолмен жұтып қоятыны құпия емес. Бірақ оны реттеуге болады және реттеу керек. Егер әлемдік қауымдастық өзін жер бетіндегі өркениетті қауымдастық деп есептесе, онда онда ассимиляциялану мен жұтылуға тосқауыл қойылу қажет.

Тұрғылықты және аз халықтардың мәдениеті жойылып кетпеуі үшін жаңа енгізілімдер керек. Ал бұнымен, тек қана қаржылық ресурстары бар ұйым – яғни билік айналысуы тиіс, әрине, оған болашақ қымбат болса. Өзінің тамырын жоғалтқан халық басқа аса ықпалды халықтар мен мемлекеттердің ұсақ монеталары болып қалады. Бүгінде өздерінің мемлекеттік білім беру жоқ ұлттар мен ұлыстар аз ба? Олар да бір кезде ірі халықтар мен мемлекеттер болған. Мысалы, ұйғырлар (ертеде ұйғыр мемлекеті болған), ноғайлар (Алтын орда), күрттар, Қырым татарлары (Қырым хандығы), Иранның әзербайжандары және басқалар. Алаауыздық пен бөлектену, ауызбірліктің болмауы Американың үндістерін аянышты жағдайларға алып келді. Олар өздерінің жерінен, мәдениетінен, дәстүрінен айырылды.

Егер ол қандай да бір нақтылы уақытта, ғасырда, мыңжылдықта өтетін болса, онда бұл үшін жойылып кеткен халықтардың замандастары кінәлі. Ал адамзаттың нағыз емтиханы Құдайдың және болашақ ұрпақтардың алдында екенін естен шығармайық. Бір адам қайтыс болса – бұл трагедия. Ал ондаған және жүздеген адамдар өлетін болса, өкінішке орай, – бұл әлемдегі аяусыз және рухсыз статистика.

Осыдан жиырма екі жыл бұрын тағдыр Ресей империясының (КСРО) шет аймағында орналасқан, тұрғылықты халықтарына олар ғасырлар бойы армандаған бостандықты сыйға тартты. Оның ішінде менің қазақ халқым да бар. Менің осы жерде тақырыптан аздап ауытқығым келеді. Кейде біреулер – «Менің халқым» десе – бұны жанындағылар бір мағынада қабылдамайды, олардың қатарында менің отандастарым да бар. Мұның барлығы да кімнің осы сөздерді қалай қолданатынына байланысты деп ойлаймын. Бұл жерде халық үшін, халықтардың достығы үшін жасаған игілікті істерің рухани байлықтың, сенің өмірлік сеніміңнің, сенің нақты істерің мен позитивтік әрекеттеріңнің басты өлшемі болып табылады.

вые тенденции. Единый перечень коренных малочисленных народов включает 47 народов Российской Федерации, Украины, Кавказа. При этом большинство, более 40 коренных народов, населяет Крайний Север, Сибирь и Дальний Восток. Численность отдельных народов уже достигла критической черты: менее 2000 человек насчитывают кеты, нганасаны, саамы, юкагиры; менее 1000 - алеуты, негидальцы, орочи, тофалары, челканцы, чулымцы; менее 500 – тазы, ульты, энцы. В Ленинградской области осталось – чуть более 300 ижорцев и около 100 потомков народа водь. В Псковской области – менее 200 сету. А кереков на всей Земле осталось лишь 4 человека!

В своём послании 2005-го года Генеральный секретарь ООН Кофи Аннан призвал расширить повсюду круг солидарности с коренными народами и совместно с ними работать над тем, чтобы обеспечить им возможности для развития в условиях мира и безопасности при уважении прав человека, в которых многим из них слишком долго отказывали.

Меня, как и Вас, беспокоят проблемы коренных и малых народов. Если мы не будем внимательно относиться к ним, если мы будем игнорировать их желания развиваться так же, как и мы сами, то вина их

The history of mankind - is a continuous and interconnected process. Everyone pays tribute to cultural mammonof the world, including native and minor (Diaspora) nationalities.

At the moment, the number of native nationalities around the globe equals 370 million people living in more than 70 countries, forming 5 % of world population. At the same time, they form 15% of the poorest population groups. Number of native nations inhabiting Eurasia territory exceeds 500 thousand people, which equals to 0.3 % of total population, confirming disappointing global trends.

The number of some nations have reached a critical point: Nanais, Nganasans, Lapps, Yukagirs total less than 2,000; Aleutians, Negidals, Orochs, Tofalars, Tchelkans , Chulyms total less than 1000; Tazy(Ude), Ultis , Entsis total less than 500. Izhorans from Leningrad region are just over 300 left and Vod people descendants are around 100. Setos from the Pskov region total less than 200. There are only 4 Kerek people throughout the world! I am, like most of you, concerned about problems of native and minor nationalities. If we do not pay attention to them, if we continue ignoring their development desires identical to our own ones, then modern world community shall bear the burden for their extinction and responsibility in the face of God, and our own consciousness.

Since United Nations has initiated this paramaunt process, I believe that specific positive initiatives started by this respectful international organization aiming spriritual, cultural, historical and social revival and reconstruction of potential among native and minor people could bring even more support from their side. It's not secret that great nations and societies absorb native and minor nations artificially. But it can and should be regulated. If international community considers itself as civilized one, assimilation and absorption has to be parried.

Innovations are needed to preserve culture of native and minor nations. There should be special organization having financial resourses and power, if they really care about future. Nation, who lost their roots, becomes a token coin for other more influential nations and states. Is the number of nations without a state too small? They were big nations with independent states once. For example you may take Uighurs (there was an ancient state), Nogay (Golden Horde) , Kurds , Crimean Tatars (Crimean Khanate), Iranian Azerbaijanis and others. Confusion and fragmentation, lack of unity among American Indians led to tragic consequences. They lost their lands, culture, traditions.

I think if it happens in a certain time, century or millennium, contemporaries of endangered nations bear responsibility. It 's nothing less than a real test in the face of God and future generations for humanity. When one person dies - it's a tragedy. Whilst regretfully tens and hundreds die - it turns to be ruthles s and spiritless statistics from around the world.

Twenty-two years ago, the fate has given freedom to marginal, indigenous peoples of Russian Empire (USSR)

Мемлекет – бұл үлкен отбасы, онда жеке және жалпы мүдделерден, қоғам мен мемлекеттік мүдделерінен басқа елемеушілік құпталмайтындар да кездеседі. Егер мен жеке өмірімде, бұл менің отбасым деп айта алатын болсам, онда өзіңнің адалдығың мен риясыздығыңмен қоғамдық және мемлекеттік қызметті мен неге «Менің халқым!» - деп айта алмаймын.

Ғасырлар бойына қарапайым, сенгіш, адал және қонақжай қазақ халқы, өзінің ашықтығы мен мейірімділігінің арқасында бірнеше рет ірі көршілерінің «темір торы» мен «тікенді қолғаптарында» қалып қойды.

Бір кездегі үлкен империядан бөлініп шыққан жаңадан құрылған мемлекеттер қалай және қандай жолдармен дамитын болады және олар өздері алған тәуелсіздігі мен егемендігін ұстап тұра ала ма – оны уақыт көрсетеді. Үлкен есеппен алсақ, әрине, бәрі де халық өзінің тағдырын сеніп тапсырған елдердің қайратты басшыларына байланысты. Ал ол үшін қатардағы азаматтан бастап және мемлекеттің бірінші тұлғасымен аяқтай отырып, барлығына ең қажеттісі - мәдени және рухани құндылықтарға бет бұру. Сонымен бірге күнделікті және әскери істер соған арналатын және жасалатын «Идея» болуы тиіс. Нағыз Идея мен саналы мемлекеттік басқару идеясы халық пен билікті біріктіреді. Жоғары моральдық және рухани принциптері жоқ өмірдің – жауапкершілігі де жоқ, ол қоғам мен мемлекетті, ақыры соңында ыдырауға алып келеді. Іштен ыдырауды, өзінен өзі құлдырауды дұшпандар міндетті түрде пайдаланады.

Менің Қазақстанда және бүкіл түркі әлемінде, тіпті тұтастай алғанда, адамзатта – тұлғалықтың идеалы, ақынның идеалы және ойшыл-

Қазақ поэзиясының классигі Мұхтар Шаханов және академик Бақыт Рустемов.
Классик казахской поэзии Мухтар Шаханов и академик Бахыт Рустемов.
Mukhtar Shakhanov - Classic of kazakh poetry and Bakhit Rustemov an academician.

исчезновения с лица земли, ответственность перед Богом, перед совестью ляжет на современное мировое сообщество. Чтобы не исчезла культура коренных и малых народов, нужны нововведения. А этим, исключительно, должна заниматься организация, имеющая финансовые ресурсы – то есть, власть, если ей дорога ее же будущность. Разве мало сегодня наций и народностей, не имеющих своего государственного образования? Когда-то они были крупными народами и государствами. Влияли на ход событий в мире в развитие цивилизации. Например, уйгуры (было древнее государство уйгуров), ногаи (Золотая орда), курды, крымские татары (Крымское ханство), азербайджанцы Ирана и другие. Разброд и разрозненность, отсутствие единства привело индейцев Америки к трагическим последствиям. Они лишились своих земель, культуры, традиций. Ведь они все свои ценности обменяли на спирт и наркотики. Доказано, что успешные и могущественные со временем приходят в упадок, и наоборот.
Когда умирает один человек – это трагедия. А когда умирают десятки и сотни, к сожалению, – это уже безжалостная и бездуховная статистика в мире. Когда в семье теряем близкого человека, каково наше состояние, думаю, не нужно объяснять. А тут исчезает с лица земли медленно, но верно – народ, созданный Богом, исчезает еще один язык, культура, история. Теряется преемственность поколений на земле. Немало уникальных культур и древних письменных шедевров дошли до нашего времени, а прочитать или расшифровать их мы не можем. По данным ученых, наш мир на земле переживает четвертую цивилизацию.
Двадцать два года назад судьба подарила окраинным, коренным народам Российской империи (СССР) свободу, о которой они мечтали веками. В том числе и мой казахский народ. Как и каким путем будут развиваться новообразованные государства, отделившиеся от некогда большой империи, и смогут ли они отстоять обретенную независимость и суверенитет – покажет время. По большому счету все, конечно же, зависит от волевых руководителей стран, кому народ доверил свою судьбу. А для этого необходимо всем, начиная от рядового гражданина и кончая первым лицом государства, повернуться к культурным и духовным ценностям. И должна быть «Идея», ради которой и вокруг которой посвящались и делались бы повседневные и ратные дела.
Настоящая Идея и идейность разумного государственного управления сплачива-

they have been dreaming about for centuries . My Kazakh people belong to these nations. Here I'd like to make a small digression. When someone says - «My people « - it may be perceived ambiguously by others, including my compatriots. I guess it all depends on speaker. You measure here in accordance with scale of your spirituality, your credo, your specific affairs and positive doings for peoples' and friendship benefit.

State is a big family having common interests along with private ones; society and political interests which are not subject to ignore. If in my private life I can say this is my family, why can't I say, «My people !» in my honest and disinterested public or governmental activitie?

For centuries, simple, trusting and friendly, sincere and hospitable Kazakh people open and amiable by nature, each time and again was caught in «iron grip» and «tight rein» by larger neighbors.

Time will tell, which way the newly independent states of former great empire will develop. Former parts of great empire, they will have to defend independence and sovereignty.

At large scale, everything surely depends on the strength of country leaders entrusted by people to manage their fate. It is necessary for everyone starting from an ordinary citizen up to the first person in a state to turn ones faces towards cultural and spiritual values in order to reach these values. There should be also an "Idea" centralizing and directing everyday life and martial affairs. Real idea and ideology of intelligent governance unites people and power. Life without high

дықтың идеалы Мұхтар Шаханов болып табылатынына сенімім зор. Менің көзқарасыммен менің миллиондаған отандастарым және тіпті біздің елден тыс жердегі миллиондар да келіседі деп ойлаймын. Ол өзінің туған халқына арнаған қиын өмірінде шын мәніндегі азаматтық ұстанымы бар адам қандай болуы керек екендігін дәлелдеді және әлі де дәлелдей береді. Ол тек барлық жер бетіндегілерге ғана емес, сондай-ақ ғасырлар бойы аяусыз басып-жаншылып отырған және қырылып-жойылған, құқықсыз, кемсітілген және жәбірленген өзінің туған халқына бақыт пен игілік тілеуші патриот-интернационалист.

Менің бүгінгі әлемдегі өзімнің түсінігім мен пайымдауларымды сіздердің төрелік етулеріңізге шығарып отырғаным, осы сөзді жақсы мағынада алғанда, адамдар мен олардың каруларының қақтығысы болғанша, пікірлердің қақтығысы болсын деп отырмын. Біз өзіміздің бастауларымызға қайтып оралуымыз тиіс. Бұдан екі жүз жыл бұрын Ресей патшалығының тұрғылықты халықтары: қазақтар, башқұрлар, татарлар орыс әскерінің Наполеонға қарсы әскери әрекеттеріне белсенді қатысқан. Түркілердің алдыңғы отрядтары мен олардың атты әскерлері Парижге алғашқы болып кірген. Немесе өткен ғасырды алайық. Адамзат біріге отырып, әлемді бағындыруға ұмтылған фашизмді тас-талқан етіп жеңгенін ешқашан ұмытпайды.

Алысқа бармай-ақ қояйық. Мысалы, украиндарды, қазақтарды, грузиндерді, армяндарды, әзербайжандарды, өзбектерді, түрікмендерді тәжіктерді, қырғыздарды, молдовандарды, Балтық жағалауының халықтарын және басқа халықтарды, оның ішінде бұрынғы КСРО-ның тұрғылықты халықтары да бар – олардың барлығын дербес халықтар мен ұлт ретінде жер бетінен жойылып кету қаупі күтіп тұр еді. Өйткені, соңғы ыдыраудың алдындағы жылдары осы мемлекетте паспорттарында «ұлты» көрсетілетін бағанда – кеңестік адам деп жазу жоспарланған. Сол жылдары Қазақстанда небәрі қазақтардың саны жағынан - 21% болды. Егер КСРО өзінен-өзі ыдырамағанда, онда қазақтардың саны бүгінде өзінің жерінде – 5-7 пайыз ғана, ал тіпті одан да аз болуы мүмкін еді. Ал өзінің тіпті автономдық немесе округтік құрылымы жоқ аз халықтардың жағдайы не болар еді? Егер зейінді болсақ және КСРО-ның ыдырауының барысын талдасақ, онда оның бастауында, көпшілік осылай санайтындай, Борис

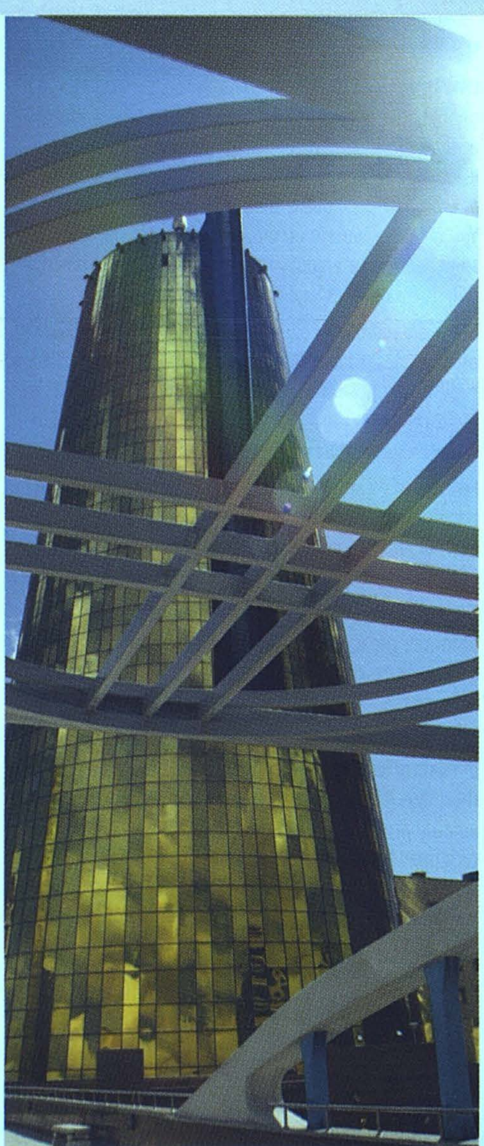

ет народ и власть. Жизнь, не имеющая высоких моральных и духовных принципов – безответственна, что общество и государство, в итоге, приводят к разложению. Развалу изнутри, к самораспаду, чем непременно воспользуются недруги.

Не надо ходить далеко. Например, украинцев, казахов, грузин, армян, азербайджанцев, узбеков, туркмен, таджиков, кыргызов, молдован, прибалтов и других народов, в том числе и коренных народов бывшего СССР ждало полное исчезновение с лица земли как самостоятельных народов и наций. Потому, что в последние перед распадом годы в этом государстве планировалось писать в паспортах в графе «национальность» – советский человек. Казахов в те годы в Казахстане было всего 21%. Если бы не самораспад государства СССР, то казахов сегодня осталось бы на своей земле процентов – 5-7, а, может, и того меньше. А что было бы с малыми народами, не имеющими своего, пусть даже автономного или окружного образования? Если быть внимательным и проанализировать ход распада СССР, то у его истока, как считают многие, стоял Борис Ельцин. Но и Ельцин не стал бы Ельциным, виновником развала советского государства, если бы украинец Алексей Казанник из города Омска не предложил ему свое место в Верховном

moral and spiritual principles is irresponsible resulting in degradation of state and society. Collapse from within and self-destruction will be surely used by foes.

I am convinced, and have no doubt that Mukhtar Shakhanov is ideal person, poet and thinker for Kazakhstan for Turkic world and mankind, in general. I believe millions of my compatriots and those outside our borders would agree with my point of view.

He has proved and still proves an ideal of person with strong civilian position devoting to people his difficult life.

He is a patriot, internationalist, wishing happiness and prosperity not only to every human, but also to his own nationals, have been brutally suppressed and killed for centuries in powerless, humiliated and insulted state.

I put my understanding and vision of modern world to your judgment to cause a clash of opinions, in its best sense, aiming avoidance of armed clashes among people. We must return to our roots. Just a couple of centuries ago, marginal native folks from every outskirt of Tsarist Russia took active part in Russian army war against Napoleon. Kazakhs, Bashkirs, Tatars were among the others. Turk avant-garde squads and cavalry were the first to enter Paris. We may also look at the last century. Mankind will never forget when it teamwise defeated fascism, which was striving to enslave the world.

We need not go too far. Great numbers of nations including native ones from former USSR were ment to full extinction as independent ones. We might find Ukrainians, Kazakhs, Georgians, Armenians, Azerbaijanis, Uzbeks, Turkmen, Tajiks, Kyrgyz, Moldovans, the Baltic states and others among them. In pre – annihilation years replacement of national status by soviet citizen instead was planned.

There were only 21% of kazakh in Kazakhstan at that time. If USSR annihilation hadn't happened, you would have counted 5-7% or even less of kazakh nationals on their land. Can you imagine what would happen with other minor nation without their autonomous or regional land? If you carefully analyze USSR defragmentation process, Boris Yeltsin is considered to be its initiator as they think. Yet Yeltsin wouldn't play his role without ukrainian Alaxey Kazannik from Omsk had offered him personal place in USSR Supreme Council. Simple but genious and intelligent step of one person has changed the world. Hero of this action is undeservedly forgotten by contemporaries and those reaping good fruits out of sudden freedom and sovereignty that had follen on their heads for free.

Thus, all former USSR republics owe their independence to these historical figures. How adequately do these former republics, being independent states now, appreciate deeds of Alexei Kazannik and Boris Yeltsin? Their names should primarily bedeck streets and cities in the new states to memorize their heroic acts.

It is all legendg and myths for today's twenty-year-olds - all these legends. Human factor or a person can do lot of good and contrary in history. All distant former Soviet republics once been in mighty union have gained

Ельцин тұрды. Бірақ Ельцин, кеңестік мемлекеттің ыдырауына себепкер Омбы қаласынан шыққан ұлты украин Алексей Казанник Кеңестер Одағының Жоғары Кеңесіндегі өзінің орнын оған ұсынбағанда өздігінен Ельцин болмайтын еді. Қарапайым, бірақ данышпан жанның бір ғана саналы қадамы өзінің мәні жөнінен әлемді өзгертті. Осы әрекеттің басты батырын бүгінгі замандастары жазықсыз ұмытты және «тегін тәуелсіздік пен егемендік» бастарына түсе қалған олар жақсы жемістерді қорек етуде.

Міне, сондықтан да барлық бұрынғы КСРО-ның ресми түрдегі республикалары тәуелсіздік алғаны үшін осы тарихи тұлғалардың алдында борыштар. Бұл республикалар, бүгінгі тәуелсіз мемлекеттер, Алексей Казанник пен Борис Ельциннің ерліктерін қалай бағалайды? Бұл бәрінен бұрын, олардың ержүрек батырлықтары туралы есте қалдыру үшін жаңа мемлекеттерде олардың аттарымен қалалар және көшелер аталуы тиіс.

Бүгінгі жиырма жастағылар үшін – мұның бәрі аңыз бен дақпырт қана. Адам факторы немесе тұлғасы тарихта көптеген жақсы істер жасай алады немесе керісінше. Бір кездегі құдіретті кеңестік мемлекеттің шет аймақтарындағы барлық бұрынғы республикалары Андрей Сахаровтың, Алексей Казанниктің және Борис Ельциннің арқасында өзінің тәуелсіздігін алды. Бүгінде дүние жүзінің поэзиясының қазына қоймасында қазақ халқының көрнекті ұлының поэзиясы көрнекті орын алған Мұхтар Шаханов, Ресей бірінші президенті, КСРО Жоғары кеңесінде депутаттық бойынша әріптес әрі замандас болған Борис Ельцинді аз халықтардың тілі мен рухани құндылықтарының сақталуы ісінде демократтық және азаматтық позициясы үшін ерекше құрметке лайық деп есептейді. Сонымен бірге осы ізгі және игілікті іс миллиондаған адамдардың жүрегі мен саналарында ғасырлар бойы сақталатын болады.

Бізде Қазақстанда аз диаспоралардың істерінде олардың ұлттық мәдениеті мен дәстүрлерінің жандануына назар аударылады. Олардың дамуы үшін мемлекеттік қордан қаражат бөлінеді. Ұлттық театрлар, музыкалық, фольклорлық ұжымдар бар. Ұлттық жалпы білім беретін және жексенбілік мектептер жұмыс істейді. Олардың ана тілдерінде газеттер мен журналдар басып шығарылады. Сондай-ақ олардың діни нанымдарының мәселесі де қоғамда ешқандай пробле-

Б. Ельцин,
Первый президент России.

Совете СССР. Простой, но гениальный по своей сути разумный шаг одного человека изменил мир. Сегодня герой этого поступка незаслуженно забыт современниками и теми, кто пожинает неплохие плоды упавшей им на голову «дармовой независимостью и суверенитетом».
Так что, все бывшие декларативные республики СССР обязаны обретением независимости этим историческим личностям. Насколько адекватно ценят эти республики, а сегодня независимые государства, подвиги Алексея Казанника и Бориса Ельцина? Это их именами, прежде всего, должны были быть названы улицы и города в новых государствах в память об их героических поступках. Некоторым народам, находившимся сначала в составе царской России, затем в СССР и не снилось, что им будет подарена свобода, независимость и суверенитет. Сколько горя, нищеты, несправедливости и репрессий пережили коренные и малые народы царской России и бывшего СССР известно из недавней истории сегодняшних независимых и зависимых государств.
Хочу вернуться к Ельцину и отмечу, что на первых порах его выхода на политическую арену страны Советов подпитывали своими «новыми позитивными идеями» неординарные личности из необъятного советского пространства. Например, выступая на очередном собрании группы региональных депутатов, Борис Ельцин выступил с вопросом о необходимости придания государственного статуса языкам коренных народов в каждой республике. Выразив обеспокоенность судьбой крымских татар, немцев, турков-месхетинцев и проблемах союзных республик. На этот общенародный гуманистический путь его настоятельно подтолкнул депутат от Казахстана Мухтар Шаханов вместе с ученым с мировым именем, тоже депутатом Верховного Совета СССР Андреем Сахаровым. Итак, загнанные в угол языки малых народов и развитие их национальных культур в СССР нашли свою поддержку в лице Ельцина.
Я убежден, что у нас, в Казахстане, и в тюркском мире, да и, в целом, человечества - идеалом личности, идеалом поэта и идеалом мыслителя является Мухтар Шаханов. Он своей нелегкой жизнью, которую посвящает своему народу, доказал и доказывает, каким должен быть человек с настоящей гражданской позицией. Каким должен быть сын своего народа, сын человечества. Жизнь Шаханова является ярким примером бескорыстной любви к своему народу, ко всем землянам. Он патриот-интернационалист, желающий

their independence thanks to Andrei Sakharov, Alexei Kazannik and Boris Yeltsin. Today, an outstanding son of Kazakh nation, whose poetry has taken proper place in world literature treasury, who was contemporary and USSR Supreme Council deputy - colleague of Russia's first president, Mukhtar Shakhanov points out that Boris Yeltsin deserves special respect for his civic stand and democratic character towards minor nations' languages and spiritual values preservation. It is warm and grateful memory that will live on for centuries in hearts and minds among millions of people.

In Kazakhstan We pay attention to small diasporas to revive their national cultures and traditions. State budget has funds allocated for their development. There are national theaters, music and folk groups . National educational and Sunday schools are functioning. Native languages newspapers and magazines are published. Confessional matter doesn't encounter any society barriers.

Huge amount of work is done in cross – cultural exchange consonant with Kazakhstan development strategy. The whole nation of our independent country makes its best to streng then its defense capability, to protect its values gained with approach of independence. It also takes an active part in global mankind development as its part and parcel.

All of us, Eurasians, have common history. Only, unfortunately, not everyone is familiar with his past and with lives of their legendary ancestors. It is known and isn't groundless Ukrainians are Genghis Khan

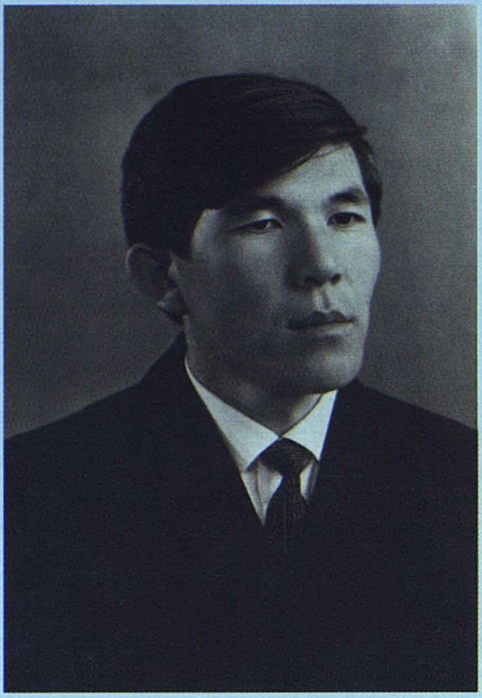

Классик казахской поэзии Мухтар Шаханов

маларды кездестірмейді. Қазақстанның дамуының жалпы міндеттеріне жауап беретін ұлттық мәдениеттердің жақындасуы бойынша да үлкен жұмыстар атқарылуда және осы істе тәуелсіз елдің бірегей халқы егемендік алуымен бірге келген өзінің қорғаныс қабілетін нығайтуға, құндылықтарды қорғауға өзінің барлық мүмкіндіктерін жасауда және тұтастай алғанда, адамзаттың дамуының жалпы әлемдік процесіне белсенді қатысуда.

Біздің барлығымыздың, еуропалықтардың тарихымыз ортақ. Тек, өкінішке орай, барлығы бірдей өзінің өткенін және ержүрек ата-бабаларының өмірлерін жақсы білмейді. Белгілісі, басқа Еуразия халықтарымен бірге украиндықтар да Шыңғысханның ұрпақтары деп есептеуге негіздердің бар екендігі. Өйткені, моңғолдар Украина жерімен де жүріп өткен. Халықта мынадай мәтел бар – орысты қазсаң – татарды табасың – деген сөз украиндықтарға да қолданылады: егер оны қазсаң – тек татарды ғана емес, сонымен бірге қыпшақты да табасың. Міне, сондықтан да кімнің жаны мен жүрегі туыстықты сезінсе, оған қайта-қайта бүгінгі аздаған немесе жарқын әлемді ұрпақтарына қалдыру үшін біздің ата-бабаларымыздың қандай жолмен жүргенін дәлелдеу қажет емес. Өткенді бағалай аламыз ба немесе әркім өзінің жеке шамшылдығымен түнімен ұйықтамай және түсінде де еуразиялық бай да құнарлы жерді көретіндердің алдында паттық жағдайда қаламыз ба, оны уақыт көрсетеді. Тек барлығы да біздің бір-бірімізбен қандай арақатынаста болатынымызға байланысты болады.

Кез келген қазіргі әрекет етуші мемлекеттің әділ жолмен дамуы кезінде және егер халық пен адамның жақсы өмірге құқығы бұзылмайтын болса және зайырлы мемлекеттік дамуына басымдылық берсек, онда ертеңгі күні әлем жақсы жағына өзгеретін болады. Ізгіліктің салтанат құруы өзін көп күттірмейтініне сенімдімін. Менің ойым: әлемді тәртіпті адамдардың мейірімділігі, қайырымдылығы, риясыздығы билеп тұр. Олар саясатшылардың арасында да, олигархтардың арасында да және қарапайым азаматтардың қатарында да бар. Сондай-ақ, бейбітшілік жер бетіндегі бейбітшілік үшін жалбарынатын діни адамдарға сүйенуде. Әрбір адам және қоғам өзіне лайықтысын алады.

Біздің еуразиялық ортақ үйімізде бейбітшілік болсын.

счастья и благополучия не только всем землянам, но и своему родному народу, который на протяжении веков жестоко подавлялся и истреблялся, был бесправным, униженным и оскорбленным.
Позже, Ельцин вспоминал, что хорошо знаком с Мухтаром Шахановым. И что мнение Шаханова о языке, культурных ценностях малых народов, и его предложения по устранению ошибок и недостатков в этой сфере дали ему сильный толчок по изменению прежних представлений о малых народах. Для старшего поколения первые годы развала СССР были годом потрясений, а для среднего - потеря всех надежд и безысходность от того, что все вокруг рушилось, которое создавалось десятками лет несколькими поколениями. Для сегодняшних двадцатилетних – все это легенда и мифы. Человеческий фактор или личность в истории многое может сделать доброго и наоборот. Все окраинные республики бывшего некогда могущественного советского государства обрели свою независимость благодаря Андрею Сахарову, Алексею Казаннику и Борису Ельцину. Сегодня выдающийся сын казахского народа, чья поэзия заняла достойное место в сокровищнице мировой поэзии, современник и коллега по депутатству в Верховном совете СССР первого президента России, Мухтар Шаханов, отмечает, что Борис Ельцин заслуживает особого уважения за гражданскую позицию и демократичность в деле сохранения языка и духовных ценностей малых народов. И эта добрая и благодарная память будет жить веками в сердцах и умах миллионов людей.
При справедливом развитии любого ныне действующего государства, и если не будут нарушаться права народа и человека на лучшую жизнь, и будет отдаваться предпочтение развитию правового государства, мир завтра изменится в лучшую сторону. Уверен, торжество гуманизма не заставит себя долго ждать. Я убежден: мир держится на милосердии, добрых, бескорыстных поступках порядочных людей. Они есть и в среде политиков, и в среде олигархов, и в среде рядовых граждан. Также, мир держится благодаря верующим, молящимся за мир на земле. Каждый человек и общество получает то, что заслужил.
Мир нашему общему евразийскому дому.

Из Интернет ресурса: http://milli-firka.org/language/russian#content/DBAGEJKE/title/Если-поскребешь/#content31064894

descendants among other Eurasian nations to some extent. Since Mongols marched through Ukraine also, there is a folk proverb – if you scrub Russian – you will find a Tartar - applies to Ukrainians too and if you will scrub them well - not only Tartars but, Polovtsian may be found. Thereby, those who are aware of hearts and souls affinity do not need extra proof to see the way our ancestors have passed to leave relatively prosperous modern world. Will we appreciate the past, or every man with his ambitions will find himself in a stalemate facing those who doesn't nap and dreams about our rich and fertile Eurasian land, time will tell. Everything will depend on how we treat each other, after all.

Future world will change for better provided fair evolution of any current nation, if human and nation rights will not be violated ensuring better life within constitutional state as a clue.

I am sure, triumph of humanism will not make us wait long. I am convinced that world is put together by mercy, kind, unselfish acts of clean-living people. They may be found through all walks of life such as politicians, oligarchs, and ordinary people. The world is also congregated by believers praying for peace on earth. Every person and society gets what they deserve. Peace to our common Eurasian home.